

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 11 mars 2010*

I mål C-19/09,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artiklarna 68 EG och 234 EG, framställd av Oberlandesgericht Wien (Österrike) genom beslut av den 23 december 2008, som inkom till domstolen den 12 januari 2009, i målet

Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH

mot

Silva Trade SA,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden K. Lenaerts (referent) samt domarna R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský, T. von Danwitz och D. Šváby,

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: V. Trstenjak,
justitiesekreterare: handläggaren B. Fülöp,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 29 oktober 2009,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH, genom J. Zehetner, Rechtsanwalt,
- Silva Trade SA, genom K.U. Janovsky och T. Berend, Rechtsanwälte,
- Tysklands regering, genom M. Lumma och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom S. Ossowski, i egenskap av ombud, biträdd av A. Henshaw, barrister,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom A.-M. Rouchaud-Joët och S. Grünheid, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 12 januari 2010 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av den särskilda behörighetsregel som i fråga om avtal om utförande av tjänster föreskrivs i artikel 5.1 b andra strecksatsen i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1) (nedan kallad förordningen).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH (nedan kallat Wood Floor), med säte i Amstetten (Österrike), och Silva Trade SA (nedan kallat Silva Trade), med säte i Wasserbillig (Luxemburg), angående krav på ersättning vid hävning av ett handelsagenturavtal som fullgjorts i flera medlemsstater.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 Enligt första skälet i förordningen gäller följande:

”Gemenskapen har som mål att bevara och utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten för personer säkerställs. För att gradvis kunna upprätta detta område bör gemenskapen bland annat besluta om åtgärder som rör civilrättsligt samarbete och som är nödvändiga för att den inre marknaden skall fungera väl.”

4 Andra skälet i förordningen har följande lydelse:

”Vissa olikheter i medlemsstaternas bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande av domar hindrar den inre marknaden från att fungera väl. Det är därför nödvändigt att införa bestämmelser som gör reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga och som förenklar formaliteterna, så att domar från de medlemsstater som är bundna av denna förordning kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt.”

5 Enligt elfte skälet i förordningen gäller att ”[b]ehörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning”.

6 Bestämmelserna om domstols behörighet i förordningen återfinns i kapitel II, som omfattar artiklarna 2–31.

7 I artikel 2.1 i förordningen, som ingår i avsnitt 1 med rubriken ”Allmänna bestämmelser” i nämnda kapitel II, föreskrivs följande:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap.”

- 8 I artikel 3.1, som ingår i samma avsnitt 1 i förordningen, föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2–7 i detta kapitel.”

- 9 I artikel 5 i avsnitt 2, som har rubriken ”Särskilda behörighetsregler”, i kapitel II i förordningen, föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

- 1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;

- b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser

— vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,

- vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts;

c) om punkt b inte gäller, skall punkt a gälla,

...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 10 Av beslutet om hänskjutande framgår att Wood Floor den 21 augusti 2007 stämde Silva Trade vid Landesgericht Sankt Pölten (Österrike), med yrkande om att sistnämnda bolag skulle förpliktas att utge skadestånd för hävning av ett handelsagenturavtal med 27 864,65 euro och en kompensation på 83 593,95 euro.
- 11 Wood Floor ansåg att den domstol där stämningsansökan ingetts utgjorde behörig domstol och återopade till stöd härför artikel 5.1 b i förordningen. Wood Floor hävdade att det uteslutande bedrivit sin verksamhet på den ort där dess säte är beläget, det vill säga i Amstetten, varför kunderna uppsökts och värvats i Österrike.
- 12 Silva Trade bestred att den domstol där stämningsansökan ingetts var behörig och gjorde gällande att Wood Floor hade haft mer än tre fjärdedelar av sin omsättning i andra länder än Österrike, samt att artikel 5.1 i förordningen saknar uttryckliga bestämmelser för en sådan situation. Silva Trade anförde att artikel 5.1 inte är tillämplig när uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser inte kan fastställas

på grund av att förpliktelsen inte kan avgränsas geografiskt, och frågan om behörig domstol ska därför avgöras med stöd av artikel 2 i nämnda förordning.

- 13 Landesgericht Sankt Pölten ogillade invändningen om att den inte var behörig. Den fann dels att handelsagenturavtalen omfattas av begreppet "utförande av tjänster", i den mening som avses i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen, dels att orten för tjänsternas utförande – om tjänsterna utförs i flera olika länder – enligt österrikisk rättspraxis ska vara den ort där den som utför nämnda tjänster har centrum för sin verksamhet.
- 14 Silva Trade överklagade avgörandet till Oberlandesgericht Wien och gjorde gällande att den österrikiska rättspraxis som var i fråga endast är tillämplig när olika leveransorter är belägna i en och samma medlemsstat. Silva Trade anförde att om de olika orterna för utförande är belägna i flera olika medlemsstater, är respektive domstol endast behörig för den förpliktelse som ska uppfyllas inom dess domsaga. En kärande som i likhet med vad som är fallet i förevarande mål avser att framställa samtliga sina yrkanden vid en enda domstol kan göra detta endast med stöd av artikel 2 i förordningen, vilket i förevarande mål innebär att de österrikiska domstolarna saknar behörighet.
- 15 Enligt den hänskjutande domstolen, som avser att fastställa Landesgerichts avgörande, gäller de principer som uttalades i domen av den 3 maj 2007 i mål C-386/05, Color Drack (REG 2007, s. I-3699), även när de olika orterna för utförande av tjänster är belägna i flera olika medlemsstater och "uppfyllelseorten" i den mening som avses i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen ska fastställas med ledning av orten för det huvudsakliga utförandet eller platsen där den som utför tjänsterna har centrum för sin verksamhet.
- 16 Den hänskjutande domstolen har i detta hänseende påpekat att handelsagenten i mycket stor utsträckning bedrev sin huvudsakliga verksamhet i Amstetten och att centrum för verksamheten avseende utförande av tjänster alltså var beläget där, med hänsyn till hur mycket tid som lades ned på denna ort och den där bedrivna verksamhetens omfattning.

- 17 Den hänskjutande domstolen har dock inledningsvis betonat att EG-domstolen i domen i det ovannämnda målet *Color Drack* preciserade att domstolens svar i det målet uteslutande avsåg det fallet att leverans sker till flera orter i en och samma medlemsstat, men saknade relevans när leverans sker till flera orter i flera olika medlemsstater.
- 18 Den hänskjutande domstolen har vidare frågat hur orten för utförande av tjänster ska fastställas och, när det saknas möjlighet att fastställa en och samma ort för utförandet, huruvida kåranden efter eget val kan väcka talan avseende samtliga sina yrkanden vid vilken domstol som helst inom vars domsaga en tjänst har utförts.
- 19 Den hänskjutande domstolen önskar slutligen få klarhet i huruvida artikel 5.1 a i förordningen är tillämplig om EG-domstolen skulle finna att artikel 5.1 b andra strecksatsen i denna förordning inte är tillämplig när tjänster utförs i flera medlemsstater.
- 20 Mot denna bakgrund beslutade Oberlandesgericht Wien att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) a) Är artikel 5.1 b andra strecksatsen i ... förordning[en] ... tillämplig när det är fråga om ett avtal om utförande av tjänster, även när tjänsterna enligt avtalet utförs i flera medlemsstater?

Om denna fråga besvaras jakande,

- b) ska då nämnda bestämmelse tolkas så, att orten för uppfyllande av den förpliktelse som kännetecknar ett avtal ska fastställas utifrån var den som utför tjänsten har centrum för sin verksamhet (vilket bör bedömas med hänsyn till hur mycket tid som läggs ned på denna ort och den ifrågavarande verksamhetens omfattning)?

- c) ska, om det inte är möjligt att fastställa något centrum för verksamheten, nämnda bestämmelse tolkas så, att den som väcker talan avseende samtliga förpliktelser som hänför sig till ett avtal kan välja att göra så på varje ort inom gemenskapen där tjänsterna har utförts?

2) Om den första frågan besvaras nekande,

är då artikel 5.1 a i förordningen tillämplig när det är fråga om ett avtal om utförande av tjänster, även när tjänsterna enligt avtalet utförs i flera medlemsstater?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Fråga 1 a

- ²¹ Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 a för att få klarhet i huruvida artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen är tillämplig när tjänster utförs i flera medlemsstater.

- 22 Inledningsvis erinras i detta hänseende om domen i det ovannämnda målet Color Drack, där domstolen fann att den särskilda behörighetsregeln i artikel 5.1 i förordningen om talan som avser avtal – som kompletterar regeln att domstolen i svarandens hemvistort är behörig – svarar mot ett mål om närhet och motiveras av att det finns en nära anknytning mellan avtalet och den domstol som ska pröva detta (domen i det ovannämnda målet Color Drack, punkt 22, dom av den 9 juli 2009 i mål C-204/08, Rehder, REG 2009, s. 6073, punkt 32, och av den 25 februari 2010 i mål C-381/08, Car Trim, REG 2010, s. I-1255, punkt 48).
- 23 Domstolen fann också, beträffande uppfyllelseorten för förpliktelser enligt avtal om försäljning av varor, att detta anknytningsmoment definieras autonomt i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordningen, för att stärka målen att göra reglerna om domstols behörighet mer enhetliga och förutsebara. Leveransorten för varor ska således i egenkap av autonomt anknytningsmoment tillämpas på alla yrkanden som grundar sig på ett och samma avtal om försäljning av varor (domarna i de ovannämnda målen Color Drack, punkterna 24 och 26, Rehder, punkt 33, och Car Trim, punkterna 49 och 50).
- 24 Mot bakgrund av målen om närhet och förutsebarhet fann domstolen att regeln i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordningen även är tillämplig när leverans av varor sker till flera orter i samma medlemsstat, med påpekandet att en enda domstol måste vara behörig att pröva alla yrkanden som grundar sig på avtalet (domarna i de ovannämnda målen Color Drack, punkterna 36 och 38, och Rehder, punkt 34).
- 25 Det ska vidare understrykas att de överväganden som låg till grund för domstolens tolkning i domen i det ovannämnda målet Color Drack är lika relevanta vid avtal om utförande av tjänster, inbegripet det fall då tjänsterna inte utförts i en och samma medlemsstat (domen i det ovannämnda målet Rehder, punkt 36).

- 26 De särskilda behörighetsreglerna i förordningen om talan som avser avtal om försäljning av varor och utförande av tjänster har samma tillkomst, syfte och plats i förordningens systematik (domen i det ovannämnda målet Rehder, punkt 36).
- 27 Att endast domstolen i den ort där tjänsterna utförs enligt avtalet i fråga anses behörig och att samma behörighetsregel tillämpas på alla yrkanden som grundar sig på detta avtal utgör medel för att uppnå målen om närhet och förutsebarhet. Något annat synsätt beträffande dessa mål kan inte gälla när tjänsterna i fråga utförs i flera orter i olika medlemsstater (domen i det ovannämnda målet Rehder, punkt 37).
- 28 En sådan åtskillnad skulle – förutom att den saknar stöd i bestämmelserna i förordningen – nämligen strida mot syftet med förordningen, nämligen att genom att göra reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga bidra till att utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa och en väl fungerande inre marknad inom gemenskapen, vilket framgår av skälen 1 och 2 i förordningen (domen i det ovannämnda målet Rehder, punkt 37).
- 29 Mot denna bakgrund ska fråga 1 a besvaras enligt följande. Artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen ska tolkas så, att denna bestämmelse är tillämplig när tjänster utförs i flera medlemsstater.

Fråga 1 b

- 30 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 b) för att få klarhet i vilka kriterier som ska gälla vid fastställandet av uppfyllelseorten för den karaktäristiska förpliktelsen

och, således, vilken domstol som enligt artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen ska vara behörig att pröva samtliga yrkanden som grundar sig på avtalet när tjänster utförs i flera medlemsstater. Med hänsyn till omständigheterna i målet vid den nationella domstolen får denna fråga främst anses avse vilka kriterier som ska gälla för fastställandet av denna ort när det är fråga om ett handelsagenturavtal.

- 31 Domstolen erinrar i detta hänseende för det första om att den i domen i det ovan nämnda målet *Color Drack* slog fast att när leverans av varor sker till flera orter ska, vid tillämpningen av den särskilda behörighetsregeln avseende avtal i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordningen, om försäljning av varor, uppfyllelseorten i princip anses vara den ort där anknytningen mellan avtalet och den behöriga domstolen är som närmast, vilket i ett sådant fall i allmänhet visar sig vara den huvudsakliga leveransorten (domen i det ovan nämnda målet *Color Drack*, punkt 40).
- 32 Av de skäl som redovisas i punkterna 25–28 i förevarande dom kan samma lösning i tillämpliga delar användas inom ramen för artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen.
- 33 Vid tillämpningen av den särskilda behörighetsregeln avseende avtal som anges i förordningens artikel 5.1 b andra strecksatsen, vilken avser utförande av tjänster, gäller följaktligen att om tjänster utförs på flera orter ska uppfyllelseorten i princip anses vara den ort där anknytningen mellan avtalet och den behöriga domstolen är som närmast, vilket i ett sådant fall i allmänhet visar sig vara den huvudsakliga utförandeorten.
- 34 Det ska för det andra preciseras att det i ett handelsagenturavtal är handelsagenten som tillhandahåller den prestation som kännetecknar avtalet och som utför tjänsten i den mening som avses i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen.

- 35 Enligt artikel 1.2 i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150), har handelsagenten i uppdrag att förhandla om försäljning eller köp av varor för huvudmannens räkning, eller att förhandla om och slutföra sådana affärsuppdrag i huvudmannens namn och för dennes räkning. Enligt artikel 3 i detta direktiv gäller vidare att handelsagenten ”på lämpligt sätt [ska] sträva efter att förhandla om och, där så är lämpligt, träffa de affärsuppdrag som han har till uppgift att sköta, till huvudmannen vidarebefordra alla de nödvändiga upplysningar som han har tillgång till, [samt] följa rimliga instruktioner från huvudmannen”.
- 36 För tillämpningen av den särskilda behörighetsregeln avseende avtal i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen ska följaktligen ”uppfyllelseorten”, när handelsagenten utför tjänster på flera orter, i princip anses vara den ort där handelsagenten utför huvuddelen av tjänsterna.
- 37 För det tredje ska här utredas enligt vilka kriterier man ska fastställa den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs, när dessa tjänster utförs i olika medlemsstater.
- 38 Med hänsyn till det krav på förutsebarhet som lagstiftaren angett i skäl 11 i förordningen, och till ordalydelsen i artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen, enligt vilken det är den ort i en medlemsstat där ”enligt avtalet” tjänsterna har eller skulle ha utförts som är avgörande, ska den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs i möjligaste mån fastställas med ledning av bestämmelserna i själva avtalet. När det gäller ett handelsagenturavtal ska alltså den ort där handelsagenten har att utföra huvuddelen av sitt arbete för huvudmannens räkning, i form av bland annat förberedelse, förhandling och i förekommande fall slutförande av de affärsuppdrag som han anförtrotts, bestämmas med ledning av detta avtal.
- 39 Fastställandet, med ledning av vad parterna avtalat, av den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs svarar mot målet om närhet, eftersom denna ort har en naturlig koppling till saken i målet.

- 40 Om avtalsbestämmelserna inte ger någon ledning för att fastställa den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs, antingen på grund av att flera orter för utförande utpekats i dessa bestämmelser, eller på grund av att bestämmelserna saknar uttrycklig angivelse av en specifik ort för utförandet, men handelsagenten redan har utfört sådana tjänster, ska man i andra hand beakta den ort där agenten faktiskt har bedrivit den huvudsakliga verksamheten för att fullgöra avtalet, förutsatt att utförandet av tjänsterna på denna ort inte strider mot avtalsparternas vilja sådan den framgår av avtalsbestämmelserna. För detta ändamål kan de faktiska omständigheterna beaktas, i synnerhet den tid som lagts ned på dessa orter och omfattningen av den verksamhet som där bedrivits. Det ankommer på den nationella domstol där talan väckts att avgöra huruvida den är behörig, mot bakgrund av den bevisning som lagts fram där (se domen i det ovannämnda målet *Color Drack*, punkt 41).
- 41 För det fjärde gäller att om det är omöjligt att, på grundval av bestämmelserna i själva avtalet och dess faktiska fullgörande, fastställa den ort där huvuddelen av tjänsterna utförs, ska denna ort bestämmas på annat sätt med iakttagande av lagstiftarens krav på förutsebarhet och närhet.
- 42 I detta syfte ska, vid tillämpningen av artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen, den ort där en handelsagent utför huvuddelen av sina tjänster anses vara den ort där handelsagenten har sitt hemvist. Denna ort kan nämligen alltid med säkerhet identifieras och är därmed förutsebar. Den har vidare en koppling och närhet till tvisten, eftersom det är där som handelsagenten med all sannolikhet kommer att utföra en inte obetydlig del av sina tjänster.
- 43 Mot denna bakgrund ska fråga 1 b besvaras enligt följande. Artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordningen ska tolkas så, att i de fall där tjänster utförs i flera olika medlemsstater ska behörig domstol för alla yrkanden som grundar sig på avtalet vara den domstol vars domsaga omfattar den ort där huvuddelen av tjänsterna har utförts. När det gäller handelsagenturavtal är denna ort den ort där handelsagenten har utfört huvuddelen av sina tjänster, såsom denna ort framgår av avtalsbestämmelserna samt, om sådana bestämmelser saknas, den ort där avtalet faktiskt har fullgjorts. Kan orten inte fastställas på dessa grunder ska den anses vara belägen där handelsagenten har sitt hemvist.

Fråga 1 c och fråga 2

- 44 Med hänsyn till svaren på fråga 1 a och fråga 1 b saknas anledning att ta ställning till fråga 1 c och fråga 2.

Rättegångskostnader

- 45 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) Artikel 5.1 b andra strecksatsen i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att denna bestämmelse är tillämplig när tjänster utförs i flera medlemsstater.
- 2) Artikel 5.1 b andra strecksatsen i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att i de fall där tjänster utförs i flera olika medlemsstater ska behörig domstol för alla yrkanden som grundar sig på avtalet vara den domstol vars domsaga omfattar den ort där huvuddelen av tjänsterna har utförts. När det gäller handelsagenturavtal är denna ort den ort där handelsagenten har utfört huvuddelen av sina tjänster, såsom denna framgår av avtalsbestämmelserna samt, om sådana bestämmelser saknas, den ort där avtalet faktiskt har fullgjorts.

Kan orten inte fastställas på dessa grunder ska den anses vara belägen där handelsagenten har sitt hemvist.

Underskrifter